

nerati se sprejemajo in velja
tristopna vrsta:

8 kr., če se tiska 1krat,
12 " " " " 2 "
15 " " " " 3 "

Pri večkratnem tiskanju se
cena primerno zmanjša.

Rokopisi

se ne vračajo, nefrankovana
pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema upravništvo
(administracija) in ekspedicija na
dnevni trgu h. št. 16.

SLOVENEK.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto . . . 10 gl. — kr
za pol leta . . . 5 " —
za četrt leta . . . 2 " 50 "

V administraciji velja:

Za celo leto . . . 8 gl. 40 "
za pol leta . . . 4 " 20 "
za četrt leta . . . 2 " 10 "

V Ljubljani na dom pošiljan
velja 60 kr. več na leto.

Vredništvo v Hilšerjevi ulici
števil. 6.

Izhaja po trikrat na teden in
sicer v torek, četrtek in soboto.

Bosna in Slovenci.

Ravno še o pravem času je ponehalo v Hr-
vatskoj ponemčevanje po Bachovi sistemi, ter
se uvedlo uradovanje v hrvatskem jeziku in
duhu, sicer bi sedaj niti pripravnih uradnikov
za Bosno ne imeli.

Kakor se kaže, bodejo v Bosni sami hr-
vatski uradniki nastavljeni; prav je, da se spo-
štuje narodni jezik, da se jemljejo za upravo
taki uradniki, ki so jezika zmožni; prav je
tudi, da se pri razdeljenji služb ozira v prvi
vrsti na Hrvate, kateri so po napadih bosens-
kih begov na naše zemlje toliko trpeli,
ter se tako za one muke nekoliko odškodujejo.
Zgodovina narodov osoda je pravična. Vendar
se nam zdi, da se tu enemu plemenu krivica
dela, in to so Slovenci. Tudi Slovenci so po
bosenskih Turkih grozovito veliko prestali, tudi
slovenski batalijoni se zdaj skoro vsi hrabro
boré za osvojenje Bosne, za svobodo kršćan-
skih Bošnjakov; in kar se tiče jezika, se Slo-
vence srbo-hrvatskega narečja tako hitro pri-
vadi, da jezikovo vprašanje nikakor ne more lo-
čiti Slovencev od Bošnjakov. Čudno se nam
tedaj zdi, da se na Slovence prav čisto nič ne
ozira. Na Hrvatskem itak še primanjkuje in-
teligence; ako se je še sedaj velik del oddá
v Bosno kot kvas civilizacije, primanjkovalo
je bo doma na Hrvatskem še bolj. Mi Slovenci
pa imamo izšolanih in temeljito izobraženih
ljudi toliko, da pri nas dovršeni gimnazijalci
še kot diurnisti ne morejo službe dobiti, mnogo
jih strada in postopa brez dela. Imamo pa

tudi nastavljenih in dobrih uradnikov, profe-
sorjev, učiteljev, zdravnikov zadosti, ki pri nas
ne morejo avanzirati, deloma, in vsakemu
znanih, a tu ne razpravljam vzrokov de-
loma pa, ker jih je preveč, ker se pri nas
primanjkuje lahko iz Nemškega dopolni (ker
žalibog toliko Slovencev nemški zna, da lahko
za silo izhajajo z nemškimi uradniki in nem-
skim uradovanjem). Poleg tega se še kupoma nem-
ška inteligenca k nam sili, tako da imamo že
toliko dohtarjev in sploh študiranih ljudi, da
bodo kmalo moralikamnje tleči, če bodo hoteli
živeti.

Ali Bosna ne bi imela nekoliko prostora
tudi za naše ljudi? Vemo, da uradnikom v
Bosni ne bodo rožice cetele, posebno iz za-
četka; pa naj bodo težave še take, bolje je
vsak dan stati v smrtni nevarnosti, nego vsak
dan lačen biti. Slovenec se nobene nevarnosti,
nobene dela, nobenega trpljenja ne vstraši,
samo da se preživi, ker naša zemlja je revna;
šel je v Rim med zavrtné Labe, šel je v Me-
hiko v vsakdanje boje, on gre v Aleksandrijo,
šel je med francoske prostovoljce, on gre kri-
žem svetá, on gre v največje težave in nevar-
nosti, samo da mu nitreba doma kruha stra-
dati. In tak narod tolike marljivosti, tolikega
poguma, tolike spretnosti za vsako opravilo
vendar nikamor ne more! Kako to? O tem
je bolje, da molčimo. Brez protekcije ni danes
mogoče živeti, in kdo bo protežiral Slovence,
ki je bil v revni koči rojen, in je — Čudno
bi bilo, ko bi bila vrata Bosne za Slovence
zaprta, ko bi mi odtrgani od trojedne kraljevine

pod težo in pritiskom nemške Avstrije, zgubivši
premoženje in narodni ponos, zgubivši mesto
za mestom, vas za vasjo po germanizaciji
zgubivši, počasi poginili in zadušeni bili! Naš
narod je sicer čil in mlad, a nima ga prijatelja
ne v državi, morda tudi ne izven države; drugi
Slovani, Hrvatje, Čehi si bodo počasi pomagali
— naše slovensko obnebe je še čisto temno,
čisto mračno, črno in obupno ko odljudna noč!

O deželnem zboru kranjskem še nekaj.

V Dunajski uradni (!!) list „Presse“ piše
nekev nemškutar iz Ljubljane dopis, v kojem
z velikim cinizmom piše o nalogi prihod-
njega deželnega zbora kranjskega, ter se ni-
kakor ne plaši povedati, da ima prihodnji
kranjski deželni zbor nalogo, vse slovensko
na Kranjskem iztrebiti. Le poslušajmo,
kaj mož, ki je gotovo v dotiki z nemškutarskimi
matadorji, pripoveduje: „Nemškutarska večina
deželnega zbora hoče popraviti in v red spraviti,
kar so narodnjaki zmedli in pokvarili.“ In kaj
je to? „Šole se morajo preustrojiti na liberalni
podlagi,“ po smislu nemškutarjev, t. j. vse
šole po mestih in trgih se morajo ponemčiti,
in če mogoče tudi na kmetih. Kaj nemčurji
v tej zadevi želijo in nameravajo, nam je v
svoj čas učitelj Linhart odkritosrčno povedal:
občinam se pusti pravica plačevati in vzdrža-
vati šole, učitelje pa bo imenoval okrajni šol-
ski svet (zbor nemčurjev), da so učitelji po-
polnem od nemškutarjev odvisni; poduk v

O inkviziciji.

(Po Hefelu pr. P. Chrysógon M.)

(Dalje.)

Prve, za to odločene preiskovalce, „in-
kvizitorje“, najdemo v Italiji.

Zraven inkvizitorskih škofov nahajamo v
zgodovini tudi dominikane. Kdaj prav za prav
so oni dobili ta posel, se ne more določiti.
Bržkone polagoma in sicer tako:

Že prej so oni imeli nalog zmotence pod-
učevati v pridigah, od tod ime: *ordo praedi-
catorum*, „red propovédnikov.“ Ker so bili v
svojem opravilu vestni, zanesljivi in gorči,
so dobivali službe preiskovalcev, posebno so
si jih volili škofje za svoje polnomočnike.
Papež Gregor IX. sam je bil velik prijatelj
dominikanov. Popolnoma jim je bila pa ta
služba izročena pod Inocencijem IV. in sicer
po Španjskem s pismom od 20. oktobra 1248,
v katerem pravi papež dominikanu sv. Raimundu
penafortskemu: *ipsius hujusmodi negotium pro-
vidimus specialiter committendum.*

Tako je sčasoma inkvizicija prešla od ško-
fov na dominikane, ki so jo po vsi kristjanski
Evropi upeljali. Ustanovila se je v Aragoniji,
kjer je bila zaradi okolnosti posebno potrebna.

Čudno je pa to, da je v veliki okrajni kastil-
ski skoro prenehala.

In ravno Kastilija morala je postati do-
movina inkvizicije, novega preiskovalstva,
kakor pravi Llorente, t. j. državne inkvizicije.
Uzrok temu so bili judje in mavri.

Že ob Salamonovem času, pravijo, da so
se judje po Španjskem naselili. Bodi si temu
kakor hoče, to je gotovo, da jih je kakih sto
let pred Kristusom iz Afrike priromalo v Špa-
nijo kakor kobilic. S svojim številom in svojo
veljavnostjo so dušili prvotno prebivalstvo:
vrh tega so bili tako predrzni, da so brez
strahu nabirali vernikov za judovstvo. Tako so
bili Španjsko poplavalili, da je bila skoro vsa
judovska, judovsko je bilo vse delovanje in
mišljenje. Zatorej prepoveduje sinoda eliberi-
tan.ka, da kršćanski posestniki ne smejo do-
puščati, da bi jim judje polja blagoslavljali.
Sinoda toledanska je morala prepovedati za-
kone z judi, ukazala pa je, da postanejo vsi
sužnji svobodni, s kterimi bi judje trgovali;
trgovina je bila takrat vsa v njih rokah. Ven-
dar je pa IV. toledanski koncil ukazal, da pri-
siljeno spreobračanje judov nikakor ni dopušćeno.

Maogo je bilo tudi takih judov, ki so le-
na videz h kršćanstvu pristopili zaradi mate-

rijalnih koristi in pa ker so upali toliko var-
neje svoje početje prikrivati. Med temi po-
kršćenimi judi se je na tihem pripravljala pre-
vrat, so se delale zveze s saraceni v Afriki
zato, da bi v Španiji ustanovili nov Jeruzalem.
Ali bili so zasaćeni pri tem veleizdajskem delu
in VII. toledanska sinoda pravi: *ausu tyran-
nico inferre conati sunt ruinam patriae et po-
pulo universo . . . et regni fastigium sibi per
conspirationem usurpare maluerunt.* Prizadeti
so bili zarobljeni, saraceni pa srečno odbiti.

Zatorej ni res, kar beseduje Prescott, se-
vero-ameriški zgodovinar, da bi bila Ferdinand
pa Isabela cel narod zasušila, to ni resnično.
Judje so bili veleizdajniki in toraj sta imela
uzrok in popolno pravico strogo z njimi po-
stopati in vendar sta kaznovala samo tiste, ki
so bili početniki pobune, ne pa vsega naroda.

Judje so bili vselej neprijetni državljani
in nezanesljivi. Prišel pa je čas, ko so državni
odnošaji tako dozoreli, da so Arabci deželo
lahko premagali in po nji gospodarili, kakor
se jim je ljubilo. Sedaj so prišli judom zlati
časi. Bogastvo in plemenitaštvo in viteštvo,
veljava in oblast državne službe, vse jim je
bilo odprto, na razpolaganje. Ustanovili so si
cvetoče šole, visoke učilnice, akademije v Kor-

nemščini se mora bolj gojiti, že v drugem razredu ljudskih šol bo treba z nemščino začeti itd. Naloga deželnega zbora je nadalje po besedah dopisnikovih, „da tistih 10.000 gld., ktere je prejšnji deželni zbor za slovenske šolske knjige odločil, tistemu namenu odtegne, in drugam porabi“. (Če je vse nemški po šolah, potem se ve da ne bo treba slovenskih šolskih knjig, in je v tem oziru sklep prav logičen.) Poslušajmo dalje: „Drago in težavno (nur komod machen!) dvojezično uradovanje se mora odpraviti in vse nemški uradovati“. Ta želja ali namera je že dosti interesantna; še bolj interesantna pa postane, če jo primerjamo z drugo: „da se imajo narodni uradniki deželnega odbora odpustiti, ker so narodni agitatorji in pri enojezičnem uradovanju tudi potrebni ne bodo!“ — Se ve da, če bo uradovanje vse nemško, potem slovenskih uradnikov ni več treba, in nastaviijo se lahko trdi Nemci. Ali mar za tem grmom zajec leži? „Da se ima slovenskemu gledišču podpora vzeti“, to smo tako že vedeli, in nam dopisnik nič novega ne pové. Mi tem besedam ljubeznjive nemškutarske duše nimamo nič dostaviti, saj same dosti glasno govoré. Sicer je našim bralcem znano, da so slovenskim listom usta zamašena, in da se ne smejo ganiti, ker Damoklejev meč konfiskacije nad njimi visi. Pa čemu bi tudi mnogo govorili, kdor zna čitati in umeje, kar čita, naj bere; ako pa nam ne verjame, da smo resnico poročali, naj čita dunajsko staro „Presse“ od sobote 7. sept., tam bo videl ves načrt (plan), kako se ima slovenski živeti in slovenski jezik na Kranjskem zadaviti in zatreti. Če bo pa le šlo? Ali bodo naši poslanci vedeli pogumno in našega naroda dostojno obnašati se? Mi upamo, da! Sicer pa še ni vseh dni večer. Bei Philippi sehen wir uns wieder!

Iz Bosne.

General Szarpary poroča, da je po bitki dne 4. t. m. prihodnji dan 5. sept. Turke zopet prijel, da bi jih odpodil od desnega brega Bosne, kjer so mislil našo cesto v svojo oblast spraviti. Boj se je začel opoldne in je trajal do trde noči; Turki so bili močno zagrajeni.

Prihodnji dan se se je boj ponovil, in so Turki zapustili svoje ograde, ter se deloma razkropili, deloma umaknili za Sprečo. Naša cesta je zdaj brez nevarnosti. Naših je mrtvih obležalo 64, med njimi 4 častniki, in 342 mož ranjenih, med njimi 12 častnikov; 34 mož se je zgubilo.

General Zach je šel pri Kavelji blizu dalmatinske meje na turško zemljo in je tam napadel turško trdnjavo Bihač, ter po trdem boju pridobil dve ogradi trdnjave tako da, se bo morala kmalo vdati. 7. t. m. so zasedli naši Predor, ljudstvo jih je z veseljem sprejelo. 6. sept. je general Samec prijel Turke pri Kluču, kjer so bili dobro zagrajeni, pa jih je vendar prepodil na levi breg Sane. Po dolgem boju, ki je trpel do pozne noči so naši vzeli dve ogradi in mesto Kluč. Grad pa, ki stoji na strmi skali, se še brani, general pa ga oblega. Naši vojaki so vtrujeni, in dal se jim je počitek. V boju so bili Dalmatinci in Istrijani; od polka Weber in Hrvatje od polka Leopold št. 53. Padlo je več oficirjev in 150 mož.

Tudi pri Han Prologu je bil majhen boj, kjer so Turki, pridši iz Livna, našo napadli, pa so morali odjenjati. Iz Dubrovnika se poroča, da so naši Trebinje brez boja zasedli.

Pri mostu čez Trebinjčico je bila majhna praska s Korjenčani, pa brez zgube. Turški vojaki odhajajo iz Trebinja v Carigrad.

Kakor se čuje, bil je Mehemet Ali paša po albanskih upornikih umorjen.

Politični pregled.

Avstrijske dežele.

V Ljubljani, 9. septembra.

Kmečke občine na **gorenjem Avstrijskem** so volile **same katoliške poslance**, liberalci so povsod propadli, niti jednega svojih niso mogli v zbor spraviti. Velika večina naroda, zastopana po kmečkem produktivnem stanu, je tedaj odločno izrekla, da o liberalstvu in ustavoverstvu neče nič vedeti. Vendar s tem ni zagotovljena konservativni stranki večina v deželnem zboru, ker mi v Avstriji imamo tak volilen red, da je jeden meščan vreden za deset kmetov, večina je položena v roke meščanstva in velikih posestni-

kov, kteri bodo brž ko ne liberalce voliti. Moralna zmaga je pa vendar na strani katoliške stranke. Naj bi se v Avstriji vendar enkrat upeljala občna volilna pravica, potem bomo videli, kdo bo imel večino!

V Gradcu imeli so v nedeljo veliko svečanost, ker so obhajali odkritje spomenika za nadvojvodo Janeza, kteri je res za Štajarce veliko dobrega storil.

Na **Ogerskem** silijo na to, da bi se državni zbor kmalo sklical, ker bi že radi Andrassyu pokazali nevoljo dežele zaradi okupacije Bosne. Nekteri mislijo, pravijo, da bota morala odstopiti tako Tisza kakor Andrassy.

Dr. Rieger in **dr. Fischhof** se še vedno pismeno pomenkujeta o državnem prevratu v Avstriji, da bi se naredila sprava med Nemci in Slovani. Rieger piše prav zmerno in priljudno, ter ne zahteva za Slované več, nego ravnopravnost potom poštenega federalizma. On pravi, da so s sedanjo sistemo tako Nemci, kakar posebno Slovani nezadovoljni, ter da vse željao pričakuje rešitelja iz političnih zmot in denarnih nadlog. Kaže na dogodke na jugu in pravi, da v Avstriji pretijo velike težave in nevarnosti, ako bi ona hotela nadaljevati sedajno Slovanom neprijazno politiko. Opominja slednjič dr. Fischhofa, naj se loti izvršitve idej, ki jih je zagovarjal v brošuri, „Oesterreich und die Bürgerschaften seines Bestandes“, in naj to stori ali potem kake nove brošure, ali potem kakega kongresa, v ktere ga bi se povabili zaupni možje in voditelji vsih narodov.

Dr. Fischhof odgovarja, da bi rad to storil, pa da mu telesna slabost tega ne pripušča. Tudi misli Fischhof, da bi pri tem početju ne imel Nemcev za seboj (pač res, ker njih večina še neče nič o spravi s Slovani slišati); naj to podzame Rieger sam, ki ima močno stranko za seboj (ustavoverci se bodo iz Riegerja le norčevali, kakor po navadi. Op. vred.); naj to stori zmerno in v vzajemnosti z ustavoverno stranko. (S takimi nasveti nam je malo pomagano, ker ustavoverce poznamo. Op. vred.); dr. Fischhof misli nadalje, da bi se morali zapadni (Čehi, Poljaki, Slovaki) in južni Slovani (Slovenci, Hrvatje, Srbi) popolnem odreči slovanske vzajemnosti, ter na podlagi slovanskega

dovi, Toledu, Barceloni; judovsko učenjaštvo prispelo je do take stopinje, kakor nikjer ne v Evropi.

Španjolci so se borili za vero proti judom in mavrom. Ne more se tajiti, da so kterikrat prehudo mahnili po njih, pa so bili zbog tega tudi ostro pokarani. V vseh javnih in državnih službah so bili judje; učenjaki in učitelji, dvorniki, upravniki, zakladniki kraljevski in boljarjev so bili judje; isto tako so bili oni zdravniki in toraj vedeži vseh družinskih skrivnost; bili so skoro po vsi deželi lekarji, sodniki s svojimi pravicami in postavami nad druge državljane povzdigneni. Kako se je ljudstvu pravica sodila, to si je lahko misliti. Ljudstvo se je bunilo in javno mnenje španjskega naroda je bilo sovražno tem tujcem.

Če so bili neljubi gostje pravi judje, so bili pa še neljubši **pokristjanjeni**. Njih število se je koncem 14. stoletja strašansko pomnožilo. Vsa kupčija, ves narodni blagostan se je stekal v njih roke. Oni so spodkopavali španjsko narodnost, ker so se vsilovali v vse službe, državne in duhovske, dá celo škofovske in še više.

Za zgled. Nekega dne — to je bilo na poti v Talavero l. 1436! — naleti jud na nekega Angleža. Misleč pa, da je eden „njego-

vih“, jame mu pripovedovati, kako imeniten da je on in njegova rodovina, iz ktere je mnogo škofov. Na daljno spraševanje Angličanovo mu jud pove, da judje v škofovskih časteh ponoči skupaj hodijo, na tla sedajo in kolnejo vse, kar je kristjanskega.

Vlada je spoznala, da takim okolnostim je nujna potreba v okom priti. Zoper take potuhnene jude je bila inkvizicija, zoper jude, pokristjanence, nikoli pa ne zoper prave jude.

Narod je prosil vladarje, naj ga varujejo teh vampirjev. Fernando in Izabela obrnila sta se do papeža Siksta IV., ki je po dolgem molenovanju dal privoljenje, a s tem pogojem, da morata v sodnji biti dva ali trije cerkveni dostojniki, pri 40 letih neomadeževanega življenja, magistri ali baccalaurei bogoslovja, ali doktorji ali licenciati kánonskega prava. Toda kryptojudoizem se ni dal tako hitro zaježiti. Vladarja sta segla po družih sredstvih. Velela sta nadškofu in kardinalu Mendozu, da sestavi podučno knjigo. Res on to stori in knjigo razpošlje župnim cerkvam, da duhovnjani vedo, „kaj ima kristjan storiti od ure krsta pa do smrti svoje.“ Zarad tega so drugoverci obrekovali blagega moža, kakor da bi bil on inkvizicijo širil, priporočal, uzočil in ostril. Vladarja sta na novo priporočila poduk in to službo

izročila duhovnikom, redovnim in svetnim; pa vse ni pomagalo nič.

Judje se postajali vedno bolj predrzni in oholi, kajti upali so si objavljati grizoče pisanje, v katerem so grdo psovali prizadeve vladarjev in pa vso kristjansko vero. To je bilo katoliškima vladarjema več kakor sta prenašati mogla. Sedaj sta bila postavljena dva kraljeva inkvizitorja za Seviljo, dominikana: Michael Morillo in Juvan Maetin, kterima sta bila pridana dva svetna duhovna: Dr. Juan Ruiz pa Juan Lopez del Barco. Da je tako preiskovalstvo državnega značaja, je poznati iz tega, ker so osebe od kralja imenovane, med državne uradnike uvrstene in od vladarja podučene.

Ta seviljanska inkvizicija je izdala 2. januarja 1481 ukaz, po katerem se ima soditi, kdo je kristjan, kdo pa ne. Llorente, ki je pisal perfidno zgodovino o inkviziciji, ki nam sam podaja orožje, ta mož, o katerem bo še kaj spregovoriti, se je norčeval iz tega, kakor da ne bi vedel starega pravila: duo si faciunt idem, non est idem.

Če je dal papež Sikst dovoljenje, gotovo ga ni dal za državno inkvizicijo. Zakaj bi se ji bil protivil, postavivši papeškega presodiv-

partikularizma osnovati si vsako pleme svojo hišico pod občno streho Avstrije, in naslanjati se na zapadno kulturo, ruski narod pa pah-niti od sebe. Za sedaj pa, misli, da še ni prišel čas za spravo, ampak da je treba prej počakati, kake nasledke bo imelo osvojenje Bosne. Za zdaj naj se tla pripravljajo, in duhovi obdelujejo v tem smislu. —

Mi prepuščamo za sedaj sodbo o teh izjavah in v njih izraženih idejah našim čitateljem samim, kedar pride čas za to, bomo že videli, kako se nam je v tem vprašanji obnašati, da bomo koristili našega naroda najboljše zastopali.

Vnanje države

Dunajski listi, ki živé ob zenzacionalnih novicah, ter s „papriko“ naročnike vabijo in pridružujejo, raznesli so te dni grozne novice, kako se **Italija** na boj zoper Avstrijo pripravlja, bili so zadosti nesramni, izmisliti si laž, da je bil laški konzul Perrod od avstrijskih vojakov ubit, in da Italija zahteva zadostjenja za njega. „Fremdenblatt“ trdi, da so vse te novice izmišljene, da Italija ne misli še na vojsko, in da Perrod ni bil od naših ubit, ter da laška vlada kaj tacega tudi nikdar trdila ni. — Milovanja vredni so pač čitatelji takih listov, ki se dajo dan na dan z lažmi pitati.

Včeraj se je sešel **novi nemški državni zbor**. Dana mu je naloga recte zapoved, da potrdi postavo zoper socialiste. Katoliška stranka pa bo težko podpisala to nesvobodno postavo, ker ona je v resnici za politično svobodo, in se ne vklanja mogotcem kakor liberalci, akoravno jej ti očitajo, da hoče vso svobodo zatreti. Facta loquuntur dejanja govore! Sestavljen pa je novi zbor tako, da ima centrum (katoliki) odločitev v roki.

Izvirni dopisi.

Iz Ljubljane, 6. sept. Vedno več novic je iz Bosne in Hercegovine o naših hrabrih vojaki in vrljih poveljnikih in kar človeka posebno veseli, je to, da so z zverinskimi mohamedanskimi uporniki jeli ostro zavrnati ne le vojaki, marveč tudi poveljniki. Mi smo skoncá že grajali neopravičeno prizanesljivost, ker se ž njo pri tako divjem ljudstvu nič ne

nega sodnika, do kterege bi imele priti vse obsodbe kraljevih inkvizitorjev? Zakaj bi bil papež sam apelacije sprejemal od preganjancev? V pismu od 2. avgusta 1483 prav krepko in lepo svari pred veliko strogostjo, tirja za-nje odpuščanja, da si je prešel obrok milosti, in da se jim mora pustiti premoženje.

Sicer se pa nista dala kralj Feroinand pa Izabela s tem pismom odvrniti od namena svojega: inkvizicijo cerkveno spremeniti v državno napravo. Torquemada, prior dominikanskega samostana pri svetem križu v Segóvi je bil od vladarjev postavljen za velikega inkvizitorja po Kastilskem in po Aragonskem. Papež je v to dovolil. Ferdinand je dodal temu velikemu inkvizitorju še svetovalstvo, obstoječe iz bogo-in pravoslavcev, čegar načelnik je bil veliki inkvizitor sam. Zapovedano mu je bilo, da posluša v duhovskih stvarih svet tega zbora, v državnih in pravdoznanskih pa da se ima ravnati po večini glasov. Da so bili ti svetniki popolnoma državni uradniki, to je jasno.

(Dalje prihodnjič.)

opravi, ampak le samemu sebi škoduje. Zdaj so spoznali to menda tudi vojskovodje, ker so jeli nakladati upornim mestom, kjer se naši vojaki zavratno napadajo, denarne kazni, pa tudi odstavljati mestne zastope in deželne gosposke, ktere kaj zakrivé ali zoper ktere so opravičene pritožbe. Prav tako! Le z železno ostrostjo se bo dal vkrotiti ta mohamedanski fanatizem; predno temu ni popolnoma strta glava, ne bo miru v Bosni.

Ali kaj? Takega početja se je vstrašil — kdo? Morda turški sultan ali vsaj njegova vlada? Ne! Beri, svet, in štrmi! **G r o f A n d r a s s y**!!! — če je namreč res, kar pišejo veljavni dunajski listi. Mi tega ne verjamemo, nam je Andrassy vendar-le še zmiraj avstrijski minister, ne pa madjarsk pobratim Turkov. Avstrija je sprejela nalogo, pomiriti Bosno in Hercegovino, in poslala dol vojno; poveljniki njeni morajo imeti vsakako oblast, da svojo nalogo izvrše kakor morejo. Gotovo pa je, da so vojskovodje bistre glave, toraj jim ni treba vsacega načrta poslati Andrassyu v pregled in odobrenje. Če ne gré z lepo, naj gre z grdo, iti pa mora; z lepo, t. j. z milim ravnanjem z uporniki se ni dalo nič opraviti, toraj ja naravno, da zdaj pričnó z grdo, t. j. z ostrostjo, ker le s to se da doseči pravi namen.

Če bi se vse deželne, mestne in krajne gosposke kar meni nič tebi nič puščale na svojih mestih, kaj bi bilo pri tem premenjeno? Pod temi gosposkami se je začel punt, uporniki jih niso odstavili in če bi jih tudi naši ne, bi ostalo vse pri starem. Vse turške gosposke so sestavlj ne iz mohamedancev, ti se tudi ustavljajo našim četam; kavrau ne izkljuje očes kavranu, tako tudi ni nobenega poročstva zato, da ne bi po vze-tih mestih vnel se nov upor brž ko bi mohamedanci zapazili, da je puščena posadka majhna. Izgle-dov o tem je že veliko, najsijajniši oni v Ban-jiluki. S tako druhajlo se ne dá ravnati drugače, kakor po največi ostrosti.

In da bi se Andrassy ustrašil tega in ne-mara celó ustaviti hotel naše vrle vojskovodje na edino pravem potu, po katerem se dá Bosna spremeniti v evropsko državo in s tem spol-niti nalogo sedanje vojske? Naj verjame to, kdor more, mi ne moremo verjeti takih abot-nosti. Saj kri ni voda.

Iz Šent-Vida nad Ljubljano 6 sept. (Orglje). Zares velike nove naprave in poprave vršile so se pred kratkem pri naši duhovnijski cerkvi. Naj le omenimo ponovljenje naših, že prej zavoljo mogočno-donečega glasu slovečih orgelj. Bile so postavljene pred 40 leti, izdelal jih je sloveči mojster Kunart. Kakor ve-čidel vse orglje tega mojstra, imele so tudi naše to napako, da je bila mehanika v njih taka, kakor gnujezd lastovk. Kunart je znal dati orgljam lep glas, o mehaniki je bil pa slab. — Kolikor je bilo mogoče, je to zdaj po-pravljeno. Spremeni, ki so se prej odpirali or-ganistu za brbtom, so izpeljani v novo igralno mizo in imajo svoje poteze poleg novih dveh klavijatur. Imele so orglje prej tudi eno samo klavijaturo za manual, zdaj imajo dve. Po-množene so orglje s sedmerno novih spremenov tako, da jih zdaj štejejo 26. Staro popravo in novo delo izvršil je v splošno zadovoljnost g. Ignacij Zupan s svojima vrlima sinovoma iz Kroke. Prišli so delo pogledat med drugimi tudi č. o. Angelik Hribar iz Ljubljane, ki so znani kot oster strokovnjak v stavbi orgelj. Ko so vse nove spremene posamezno posku-sili, rekli so, da so se Zupani nepričakovano dobro obnesli in da so sploh z vsem dolom za-dovoljni. Izmed starih spremenov jim je zlasti

dopadel v pedalu „Violon“, in so sploh hvalili mogočni glas naših orgelj. — Tudi pevski kor je nov. Da bi se malo več prostora dobilo za pevce, narejen je iz srede korovega ozidja na lepo izrezanih konzulih sloneč krasen balkon ali pomolje. Pogled iz cerkve gori na kor je zdaj res veličasten.

Bog nam ohrani še mnogo let našega g-očeta Antona Potočnika, ki so v tem krtakem času, kar so v Šent-Vidu, že zares velikanska dela pri cerkvi in na pokopališču izpeljali, ne da bil judem zavoljo tega silo delali, vreden na-slednik g. Blaža Potočnika, da smemo reči: Po-točnik še vedno živi v Šent-Vidu, le krstno ime je spremenil. —

Domače novice.

V Ljubljani 10. septembra.

(Pravda zaradi veleizdaje 7. in 8. t. m.), o kateri imamo še obširneje, a zavoljo dolgosti ne šo dokončano poročilo na zadaji strani, se je v nedeljo popoldne ob petih končala s tem, da sta bila zatoženca za nedolžna spoznana. Porotniki so prvo vprašanje: sta li zatoženca kriva veleizdaje, zanikali z 10 proti 2 glasoma, drugo vprašanje: sta li kriva hudodelstva ka-lenja javnega miru, pa s 6 proti 6 glasovi. Tedaj sta bila zatoženca brž izpuščena in sprejeta po svojih znancih in prijateljih, katerih je bilo veliko prišlo iz Kopra poslušat obravnavo. Ta je trpela dolgo, v soboto od devetih zjutraj do ene popoldne in od štirih popoldne do polnoči, v nedeljo pa od desetih zjutraj do petih popoldne. Opomniti je le še, da so po-rotniki zatoženca za nekriva spoznali le zato, ker so bili prepričani, da nista bila prava. Pravi hudodelnikov bi ne bili oprostili.

Razne reči.

— **Železnica Sisek-Noví**. Zidanje železnice od Siska do Novega misli prevzeti vodstvo južne železnice, in se je obrnilo do vojaškega ministerstva s prošnjo, naj v to zi-danje kmalo privoli, dokler je še lepo vreme, sicer ne bo mogoče, izgotoviti proge še v tem letu.

— **Bitka pri Mokru**. V noči od 1. do 2. septembra je zvedel general Tegethoff, da je okoli 2000 Turkov zbranih pri Mokru, in da nameravajo udariti na Sarajevo. Zato je vzel zjutraj zgodaj 10 bataljonov, nekaj hu-zarjev in nekaj topov in odrinil proti Mokru. Zvedeli so naši, da Turki ležé na Romanji planini. Na tej planini se je prav lahko braniti, ker je pot do vrha zeló strma, vsa v skalovji in dolga. Zato je general Tegethoff, ko so v Bresovico prišli, take-le ukaze dal: oberst Pittel s šestimi kompanijami od regi-menta Mollinary in z devetim bataljonom lov-cev ter štirimi gorskimi topovi moral je marširati naravnost proti sovražniku; oberst Schlut-tenberg z dvema bataljonom od regimenta Belgier št. 27 (Štajarci) in štirimi topovi dobil je nalog, obrniti se na desno in sovražnika od strani prijeti; glavna moč pa, 6 kompanij od regimenta Mollinary, 3 bataljoni od regimenta Franc Karl, lovska batalijona št. 27. in 31., 12 kanonov in en oddelek huzarjev pod po-veljništvom generala Tegethoffa marširala je na levo roko. Tisti dan so počivali, da bi so-vražnika drugo jutro (3. t. m.) od vseh strani prijeti.

K sreči je bila megla, tako da Turki naših niso videli; še sarojalo se jim ni, da jim taka nevarnost preti. Drugi dan ob štirih zjutraj je stala še megla, in temno je bilo, da

se za deset korakov neprej ni videlo. Ob polpetih pa je začel dež iti. Srednja armada je še čakala, ker je imela nalogo, sovražnika na sebe zvabiti, pa samo braniti se in nič prodirati; desno in levo krilo pa se odpraviti na pot; šli so po gošči brez steze. Megla je stala, dež je šel, naši ne bi bili vedeli kam, pa vodilo jih krščanski Bošnjaki, kateri vsa pota poznajo. Mož je šel za možem, tako da je bila vrsta levega krila dve uri dolga.

Srednja moč pod obrstom Pittelnem šla je počasi naprej. Ko se približajo Turkom na 800 korakov, začnejo streljati. Ravno tu ni bilo dreves, ne grabeov, da bi se bili naši skrivali, stalo je tam nekaj bajtic, naši so zlezli pod streho in so od tam streljali, pa vendar jih je precej padlo. Naši topovi (kanoni) so dobro streljali. Ob eni uri popoldne so se Turki zgabili, ni jih bilo nikjer več videti, na vsa pota so posekanih dreves navalili, da se je prišlo težko naprej.

Mi pri levem križu smo slišali Pittelnovce streljati do pol osmih, pozneje pa nič več, ker so hribi in gosto drevje ves jek odbijali. Ob dvanajstih smo mi na Turke trčeli; komaj smo en parkrat vstrelili, pa so Turki že bežali. kmalo potem je priletelo nekaj krogelj na nas od leve strani; stali so sovražniki na nekem hribu; tri kompanije lovcov se zaletijo nad nje ter jih iz hriba spodijo. Dva mrtva Turka in nekaj konjev smo tam našli. Po deveturnem maršu smo prišli vendar na Romanjo planino. Tam je zopet nekaj strelcov padlo na nas, pa ni bilo nič hudega; komaj pol ure smo se streljali, pa so se Turki tudi pred Pittelnovimi umaknili, ker so nas slišali za hrbtom streljati. Mi smo poslali Pittelnovim pol bataljona na pomoč; pa ko so tje prišli, je bil Turek že čez hribe in doline pete odmaknil. Popoldne smo s Pittelnovimi na Romanji planini vkup prišli, in se vlegli na moko zemljo, ker je cel čas deževalo. Drugo jutro smo 31. bataljon lovcov poslali proti Glazincu gledat, kaj Turki delajo, pa niso nobenega več videli, bežali so ko škrati proti Zvorniku. Bilo jih je blizu 1500. Naših je 11 mrtvih in 49 ranjenih. Turkov smo našli 12 mrtvih, rabiene so pa saboj vlekli.

— V Ljubljanske škofij: S podeljenjem duhovnije Stopiške č. g. Mat. Jerebu je spraznjena Serica in razpisana 12. avgusta. — Tako je tudi v novo razpisana duhovnija Spodnji Leg na Kočevskem. — Č. g. Ant. Ponikvarju, ekspozitu v Harijah, je podeljena duhovnija Knežak.

— Včerajšnji semenj je bil precej dobro obiskan. Živina lepa, pa ne predraga; to izvira iz pomanjkanja denarja, sicer bi morala pri toliki krmi draga biti.

Spred sodišča.

Dne 7. in 8. t. m. je bila sodnijska obravnava zoper dva laška vsenčililačnika zavojo hudodelstva veleizdaje. Radovednost ljubljanskega občinstva zaradi te pravde je bila velika, zato je bilo prišlo vse, kar je moglo dobiti vstopnice, tudi ženskega spola nekoliko; razen tega veliko Lahov iz Kopra. Zastopnik tožbe je bil graški državni pravdnik gref Gleispach, zagovornika pa dr. Moše in dr. Zarnik. Zatoženca govorita slabo nemški, zato je bila obravnava na pol nemška na pol laška s pomočjo tolmača. Za izpeljavo te obravnave je bila ljubljanska deželna sodnija po graški nadsodniji odločena.

Zatožba dolži zatoženca, da sta ponoči med 1. in 2. junijem, ko se je po Laškem, pa tudi po Istriji v več krajih obhajal praznik italijanskega štatuta, v Kopru na „Monte Grisoni“ prilepila več rudečih in belih listkov s tiskanim napisom „Živio Humbert I. naš kralj!“ — in „Ven s tujcem!“ Takih listkov se je v tistem času našlo v raznih podobah po Istriji. Demonstracija ta meri na odtrganje Istrije od Avstrije in združenje njeno z Italijo. Razširjevati listke s takimi napisi je pa hudo delstvo, čeravno iz tega dozdej še ni bilo nobenih nasledkov. Da sta zatoženca res prilepila zasačene listke, to priča žandar, ki je po naročilu politične gosposke tisto noč bil za zidom skrit in ju opazoval ter šel za njima na „Monte Grisoni“, kjer je našel na vratih prilepljene listke še mokre. Na to ju je sledil do kavarne, kamor sta se potem podala, in tu zvedel za njiju imena.

Prvi zatoženec, Felice Benati, je star 23. let in vsučiliščni dijak, šibke postave in jako gibčen, in nikakor podoben veleizdajalcu. On pripoveduje, da je bil omenjeni večer s prijatelji do pol dvanajstih v gostilnici pri „mestu Trstu“, kjer je bil koncert, potem pa se podal domu spat; ko je bil že na polslečen, ga prosi L. Quarantotto, drugi zatoženec, ki ima sobo vstric njegove, naj bi šel z njim v lekarno, ker ga hudo grize. Podata se oba ven in mudita nekoliko na „belvederu“ (razgledu na morje, in ker je tu Quarantotto odleglo, ne gresta več iskat lekarničarja, ampak naravnost po „Ferdinandovi cesti“ v kavarno. Tu zapazita za sabo žandarja, ki je pozneje šel za njima v kavarno, a od zadej. Tam sta bila le nekaj minut, potem se podala skupno domú, ker je Quarantotto silno bojazljive narave. Kaj se je ponoči zgodilo, ne ve nič, zvedel je še le drugo jutro. S politiko se ne peča in ne pozna tudi nobenega uda od „comitato istriano.“

Drugi zatoženec, Luigi Quarantotto, je slušatelj prava na Dunaji in se pripravlja za drugo državno skušnjo. Njegova sijajnejša lastnost je taka bojazljivost, da si plačuje nalašč služabnika, ki ga ponoči povsod spremlja. Zagovarja se prav tako, kakor njegov tovariš; s politiko se ni nikdar pečal, ker nima ne najmanjšega poklica zá-njo; še časnikov ne bere. Da je šel s prijateljem Benatijem tisto noč še tako pozno ven, kar ni njegova navada, temu je bil vzrok ta, da ga je hudo grizlo, ker je bil že več dni prej bolan.

Na mizi so načrti mestica Kopra, za pravdo najvažnejši del „Monte Grisoni“ je že plastično sestavljen s hišami, vrtini in ulicami. Zatoženca na tem natančno pokažeta pot, katero sta hodila tisti večer; vključno hudemu izpraševanju predsednika g. Gerčarja, državnega pravdnika in zagovornikov ostaneta popeloma pri svoji prvi izpovedbi, da za hudo delstvo, kterega ju dolži zatožba, čisto nič ne vesta.

Prva in najvažnejša priča za državno pravdnštvo, »ktero se prične popoldanska obravnava, je žandar Decolle. Ta v laškem jeziku pripoveduje, da je dobil povelje iti na prežo v kak skrit kraj ob „belvederu“, ker se je bilo 1. junija zvečer bati tu kakih političnih demonstracij, ktere se na tem kraju in blizu županove hiše največkrat gode. Za zidom skrit zapazi na klopi kmalu dva človeka, od kterih sliši besede: „kam jih bova dejala?“ Brž potem se odpravita proti zastavni in on vidi še roko, ki se vdigne kvišku in nakaaj pritisne na zid. Ne vedoč, da je tam zid tako nizek, da bi megal čez-nj skočiti za njima, spusti se nav-

zdel in na drugi strani gor na „belvedere“. Na zidu zastavnice zagleda dva listka, ru-
dečega in belega; prižge si žveplenico in ju
prebere; oba sta še mokra in imata tiskani
napis, kakor je v zatožbi omenjen. Takih list-
kov je videl še po vratih, a pustil jih je ter
hitel za hudodelnikoma, ktera je zagledal na
ulicah pred sabo ter šel za njima v kavarno,
kjer je zvedel njuna imena. Potem je šel in
pobral še več enakih prilepljenih listov po vratih.
Pred kavarno in po cesti je našel še več takih
listkov v bičje cevke zavitih. Ure ne vé na-
tančno povedati, tudi v obraz je zatoženca vi-
del še le v kavarni, prej ju je poznal le po
obleki in nekoliko po postavi. Poprašan po
sodbi pa vendar za trdno pravi, da nihče
drugi ni prilepil onih listov kakor ta dva.

Druga priča, žandar Kavčič, o tej dogodbi nič ne vé, ker je še le po polnoči šel na straženje. Pripoveduje pa, da je tudi on v drugem kraju videl nekoga prilepljevati enake liste na vrata, pa mu je v tmíni všel. O tej dogodbi mu je pripovedoval le žandar Decolle. Isto tako vé tretja priča žandar Rejec vse le iz ust Decolle-a, ker sam ni nič zapazil.

Četrta priča, Alojzij Krainer, nadčetnik žandarjev, je ponočno dogodbno zvedel le iz ust žandara Decolle-a, kterega je bil poslal na gori omenjeno mesto na prežo. Pripoveduje pa, da je on sam že prijel 5 oseb, ki so kričale „živijo Humbert, naš kralj“ ter jih oddal okrajnemu glavarstvu, kjer so bile politično kaznovane vsaka a 14 dnevi zopora. Isto tako pravi, da je nekdo tam doli zatožencu Benati-ju tako podoben, da ga je že sam zamenil z njim.

Kavarnar iz Kopra potrdi, da je žandar pri njem prašal po imenih zatočencev in da je Quarantotto sila bojazljiv ter si ne upa ponoči niti s hiše niti domov in si pri njem večkrat išče kakega spremljevalca.

Gospodinja Benati-jeva pritrdi, da je B. zelo priden, da se le uči in ne gre ponoči nikdar ven; ta večer je šel le na prošnjo svojega preveč boječega in bolnega tovarša.

Naslednje priče potrjujejo le to, da je bil Benati omenjeni večer ž njimi vred v gostilnici in od tod šel domu.

Gospinja Quarantottova potrdi, da je ta za vse drugo bolj vnet, kakor za politiko, in sile bojazljiv. Tudi v edini hiši njegove neveste, komor zabaja, so vsi avstrijskega duha. Sicer oba pridno študirata, poneči ne hodita nikdar a hiše.

Lekarničar pritrdi le, da je bil Quarantotto že nekaj dni poprej bolán in mu je on zdravila dajal.

S to pričo se preneha obravnava v soboto zvečer o polnoči in preloži na nedeljo ob devetih zjutraj. (Koniec prih.)

Telegramme de suite ven. 9. septembra.

Papirna renta 61.65 — Arhivna renta 63.25 —
Zlata renta 72.25 — 1860letno državno posojilo 111.50
Bankovni sklop 807 — Kreditna sklop 242.50 — London
116 — — Brezbe 100.05 — Čas, kr. sedmi 5.48, — 20-
frankov 9.30.

Dočka v poduk

vzame pek za sladkarje, (2)

Rudolf Kirbisch

na národnem (kongresnem) tegu.

Hiša

v Ljubljani poleg Ljubijanice z lepim vr-
tom, posebno pripravna za usnjarijo ali kako
drugo tovarno, s krasnim razgledom na pla-
nine, se poceni prodá. Več se izve pri vred-
niatvu „Slovenca.“ (3)